

ŠKOLKA A ŠKOLNÍ ZAHRADA

Přístup občanů a obecního zastupitelstva k potřebám školy se po roce 1885 podstatně změnil. Zasloužil se o to především starosta Josef Sixta, že "nechut ke škole znenáhla mizela a bylo dbáno, aby škola opatřena byla tak, jak to nejhůzší zákony školní, ale i pokročilá doby vyžaduje." +/

V roce 1886 byla založena školka, ve které se učili žáci zahradnickým pracem. Při této příležitosti zapsal učitel Rosický do školní kroniky:

"Tak jako dříve odporn proti každému vydání na školu, tak zase nyní přání mít řádnou školu klíčiti počalo v srdečích občanů. Školka pro chudou krajinu zdejší na stromoví bude míti v budoucnosti důležitost rozhodnou a až z nynější generace občanstvo se ustanovi, pusté okolí užitečným stromořadím v zahradu na pohled se promění."

"Láska k stromoví probouzí ušlechtilé city v příčině setření užitečného ptactva, láska k stromoví budí zájem pro krásy přírodní a nese i v příčině klimatické a hmotně užitek nemalý."

O školce chybějí v kronice i protokolech školy od té doby záznamy. Až dne 13.6.1894 četl na schůzi školy řídící učitel Jan HEJDUK usnesení okresní školní rady v Poděbradech č. 1258, týkající se zakládání školních zahrad. Z tohoto podnětu předložila správa školy zhotovený plán školní zahrady starostovi obce Františku Cháberovi /č. 33/, který jej projednal v obecním výboru. Ten svolil k postupnému zřízení zahrady na obecním poli vedle zdi statku p. HAHNA /č. 22/, kde již byla v roce 1886 zřízena školka.

Dne 4. října 1894 byla realizace plánu projednána na učitelské poradě. Rozhodnuto, aby žáci započali s pracemi ve školní zahradě podle schváleného plánu.

V zápisech z učitelských porad bylo uvedeno, že "ze zahrady se budou muset odstranit vzrostlé stromky, které nejsou dobré kvality a nejsou vysazeny na patřičném místě". To znamená, že do té doby se o školku příliš nepečovalo.

Když se přistupovalo k realizaci plánu výstavby zahrady, ukázalo se, že ve školce není možno podle schváleného plánu pracovat. Proto žádal řídící učitel Jan Hejduk místní školní radu "za odstranění obecních stromků a oplocení aspoň semeniště, aby chráněno bylo před škodou."

Část stromků byla sice ze školky odstraněna, avšak místní školní rada usoudila, že půda v dosavadní školní zahradě není příznivá pro pěstování stromků a je od školy značně vzdálena. Proto rozhodla využít toto místo jinak a přeložit zahradu blíže ke škole. Dalším důvodem, který byl zřejmě pro rozhodnutí místní školní rady rozhodující, byly finanční náklady na zřízení zahrady.

Nová školní zahrádka /v zápisech od tohoto rozhodnutí již není nazývána zahradou/ byla založena v prostoru mezi statkem J. VOLÁKA /č.31/ a hospodou Jana HLADÍKA /č.32/ Dvířka na zahrádku byla vedle vrat Jana Voláka.

V březnu 1898 bylo na školní zahrádce přikročeno podle schváleného plánu k pracem. Vydatnou pomoc poskytla chlapecká škola v Pečkách a škola v Hradištku. Pečecká škola darovala ratenské škole stromky-pláňata, semena a býliny, hradištská škola darovala semena.

Do botanického oddělení bylo získáno 30 druhů bylin, které byly opatřeny tabulkou se jmény rostlin, aby se je žáci naučili poznávat.

ŠKOLNÍ KNIHOVNA

Byla založena v roce 1861 za učitelování Ant. Hofmanna, který spolu s dobřichovským kaplanem Filipem Vobořilem složili 5 zlatých do "Dědictví maličkých" v Hradci Králové /číslo členství v Děd.maličkých 10348/

O stavu školní knihovny z té doby chybějí záznamy. Až v lednu 1892 byla provedena prohlídka knih žákovské knihovny, která se nacházela v žalostném stavu.

Celkem obsahovala 61 svazek, ze kterých bylo jen 27 knih v dobrém stavu. V chatrném stavu byly 24 svazky. I tyto chatrné knihy, ve kterých chyběly listy, byly žákům zapůjčovány. Nevážených bylo 10 svazků, většinou to byly knihy z "Dědictví maličkých".

Žákovská knihovna byla udržována z prostředků obce, která zdaleka nepokrývala skutečné potřeby. Dne 6.12.1889 řídící, učitel Rosický připomínal na schůzi učitelů, že "míni zakoupit pro školní knihovnu několik spisů, by mládež po čtení dychtící měla užitečnou zábavu v dlouhých večerech zimních. Potřebný náklad sebere jednak při pořádání vánočního stromku chudým dítkám, jednak požádá slavné místní obecní zastupitelstvo o podporu."

Roku 1891 uspořádali zdejší studenti o vánočních svátcích zábavu ve prospěch školní knihovny, která vynesla čistých 8 zlatých. Místní školní rada přispěla 5. zlatými. Z těchto částek bylo zakoupeno 33 svazků knih a "tím citelnému nedostatku zdejší školy částečně na čas odpomoženo."

Studující Jaroslav MIŠKOVSKÝ r.1892 odevzdal řídícímu učiteli Hejdukovi čistý výnos 7 zl.85 kr. ze studentské zábavy ve prospěch žákovské knihovny. Studujícím bylo za dar poděkováno spolu se žádostí, "aby i pro budoucnost byli pamětlivi smutného stavu knihovny žákovské při škole zdejší!"

Z daru studentů a příspěvku obce byly zakoupeny nové knihy, takže při revizi knihovny dne 13.7.1893 bylo shledáno, že knihovna má 100 knih, "jenž jsou v dobrém, ač některé jsou ještě ve stavu dosti chatrném". Celkem 8 knih bylo neúplných, /chybí listy/.

^{c)}
Pečeká dívčí škola věnovala ratenské škole bružury
"František Palacký" od K.Kálala.

V roce 1894 místní školní rada věnovala na knihy 7 zl., r. 1895 5 zl. V roce 1896 byla knihovna znova prohlédnuta a zjištěno, že v knihovně "nejsou zakázané knihy uvedené v Úředním listě. Od ratenské mládeže tohoto roku dostala škola čistý výtěžek ze zábavy ve výši 9 zl na zakoupení knih, od studentů 8 zl. a od místní školní rady 5 zl." *✓*

Na školní konferenci konané na závěr školního roku 14.7.1898 učitel VONKA konstantuje, že "potěšitelným zjevem jest, že žáci velmi rádi čtou a že peníze vložené do knihovny nebyly vydány nadermo. Půjčeno bylo celkem 1178 knih."

V dalších letech pamatovali na knihovnu místní občané i instituce.

Roku 1900 - Josef FOLBERGER a František SVATUŠKA darovali 5 zl., místní slečny z výnosu věnečku 7 zl., František MIŠKOVSKÝ daroval několik knížek vydaných Maticí lidu.

Roku 1901 - darovala knihy okresní školní rada,

Roku 1903 - Antonín VLACH, kulturní geometr z Nového Bydžova a ratenští rolníci po vzájemné dohodě věnovali 20 Korun.

Roku 1904 - Josef FOLBERGER, funkcionář národně socialistické strany věnoval čistý výnos ze zábavy ve výši 16 K, 52 h. Místní školní rada věnovala částku 25 K 63 h.

Z těchto částek bylo na zakoupení nových knih věnováno 32 K 28 h.

Roku 1905 - Na opravu školní knihovny věnovala místní školní rada přes 33 Korun a zakoupila knihy za 23 K.

- Ve své závěti odkázala zemřelá Kateřina VOLÁKOVÁ /z čísla 47/ jedno sto Korun.

Ve školní kronice jsou zaznamenány výnosy Úředního listu o vyloučení knih ze školních knihoven. Jsou mezi nimi například "Pohádky Boženy Němcové" a "Vínek báchorek" od Boženy Němcové.

Další dary na knihovnu uvedené na různých místech protokolů z učitelských schůzí:

Roku 1896 přispěli na školní knihovnu studenti, místní ochotníci a značnějším obnosem místní školní rada.

Roku 1897 věnovali ochotníci čistý výtěžek ze zábavy 13 zl. 81 k.

Roku 1898 věnovala okresní školní rada lo zlatých.

Roku 1905 čítala žákovská knihovna celkem 210 svazků, učitelská knihovna 45 svazků.

VYBAVENÍ ŠKOLY

Řídící učitel po projednání požadavku na školní potřeby na učitelské poradě +/ se obracel s požadavky na údržbu školních budov, zařízení, zakoupení potřebného inventáře a pomůcek na místní školní radu. Možnosti místní školní rady byly limitovány stavem obecní pokladny, většinou však byly závislé na pochopení požadavků školy představiteli obce.

Mnoho úsilí vyžadovala překonávání odporu konzervativních sil, které vzdělanost podcenovaly, anebo jí nepřály.

Na žádost pomocného učitele na učitelské poradě dne 6.12.1889 o osm kalamářů pro 1. třídu ředitel školy na to odpovídá, že požadavek již předal místní školní radě a současně kárá učitele: "Budiž Vám výstrahou, byste přišel na děti lépe dohlížel a věcné potřeby ve škole řetříl. Kdyby správce školy mohl všechny pomůcky ihned obdržeti, jakmile se o nich zmíní, byla by škola naše nejprvnější v okresu a viděl byste, jak dlouhou řadu rozmanitých potřeb bych pro školu sestavil. Ostatně kalamářů prozatím je dost, jen nužívějte inkoustu v nich ku psaní úloh a jinak, neboť co platny jsou ty nejlepší pomůcky ve škole, když se jich nepoužívá."

Věčolní kronice jsou zaznamenáni občané, nazýváni "dobrodincové školy", kteří darovali peněžité částky na školní potřeby.

Tak 4.2.1892 oznamuje správce školy, že zdejší obchodník Václav PETR daroval z vlastního popudu pro chudé dítka potřeby ku psaní a kreslení, které ihned byly mezi dítky rozděleny.

Dne 2.1.1893 darovali zdejší obchodníci Václav PETR a Rudolf KRAUS na dobročinné účely 25 zl. s tou podmínkou, že nebudou vydávat štědrovečerní dárky. Z této částky se věnovalo 10 zl. na školní knihovnu a 10 zl. na zakoupení školních potřeb pro děti.

V lednu 1895 darovala společnost v hostinci pana Václava Doubravy /č.6/ větší počet potřeb ke psaní. Ve stejném roce darovala firma HYNEK v Praze a obchodník Rudolf Kraus z Ratic "mnoho sešitů a potřeb ku psaní a kreslení".

Roku 1898 obchodník Kraus věnoval škole 2 obrazy - příchod Cyrila a Metoděje a Korunovace císaře Karla IV.

V roce 1903 daroval Rudolf Kraus a Josef Folberger, mistr u firmy Suchý v Pečkách, škole ženské společné sázky na zakoupení 2 obrazů v ceně 6 K. 54 h. V roce 1901 daroval Rudolf Kraus 3 zl. na obrazy Blahosklonnost, císař Josef II. u Slavkovic a Vítězslav Hálek.

Roku 1904 ratenští obchodníci darovali škole místo obvyklých štědrovečerních dárků na způsob různých likérů, peněžitý obnos "aby mládež z toho byla podělena": Rudolf Kraus 30 K, Josef Svárovský 20 K a Jan Strykal 10 K.

Na žádost školy na všechny ekolní velkozávody, kde pracují rodiče dítka, daroval Cukrovar v Cerhenicích 10 K, ředitelství knížecího cukrovaru v Pečkách 20 K. Josef Folberger /č.72/ předal škole čistý výtěžek z pořádání zábavy v částce 16 K 52 h. Z těchto částek byly poděleny dítky veškerými školními potřebami. Na jedno dítko připadalo 40 haléřů. Zbytek byl věnován na zakoupení nových knih za 32 K 28 h.

V roce 1904 věnovala firmy Alois FUKS, výroba školních potřeb v Nymburce, 200 sešitů pro chudou školní mládež.

- - - - -

O vybavení školy inventárem v 70-90 letech XIX. stol. si můžeme vytvořit představu z kusých zpráv projednávaných na učitelských poradách. +/

Žáci seděli v dřevěných lavicích, opírali se zády o dřevěné opěradlo, které s lavicí tvorilo jeden celek, obě ruce položili otevřenými dlaněmi na lavici. Učení ukládali do lavice pod psací desku, na které byl otvor pro skleněný kalamarď, do kterého učitel naplnoval černý inkoust.

Žáci psali perem do sešitů, nebo písátky na břidlicové tabulky, ze kterých mohli stírat písmo navlhčenou houbou a opět psát. Učební pomůcky se ukládaly v kabinetě.

O čistotu ve škole pečovala žena placená obcí, která denně uklizela, stírala prach, zametala a připravovala dřevo a uhlí na zátop. Časté je napomínání učitelů řídícím učitelem, aby dbali na zachování čistoty stěn ve třídách.

V roce 1890 byly rozmnoženy školní pomůcky o kostru, model vozové stříkačky, mapu okresu a ově předlohy na kreslení. Mladší učitel navrhuje, aby místní školní rada inkoust žákům kupovala "protože dosavadní způsob se nevhodným ukazuje zejména v příčině kázně." Z toho je zřejmé, že do té doby si inkoust kupovali sami žáci.

Dne 21.12.1890 sděluje správce školy, že "požádal předsedu MŠR o opatření škrabátek do budovy školní, aby žáci zbytečně sníh do světnic školních na obuv neprinášeli. Dne 24.4.1891 požádána okres. škol. rada, aby přidělila škole sbírku drahokamů v ceně 6 zl."

Na schůzi učitelů 3.7.1892 uvedeno:

"Potřebí jest důkladně vyčistit a vybílit obě třídy a chodbu, opravit kamna v obou třídách, mřížkové stěradlo na obuv, v chodbě dát opravit, počítadlo a některé lavice v 1. třídě, pořídit dvě nové rohatiny na oděv ve 2. třídě, opraviti tamtéž umyvadlo a doplnit 12 kalamarů. V kabinetě budiž opraven věšák na obrazy. Dále jest nutná oprava střech a zřízení dřevěného žlábků u záchodů."

+/Učitelské porady se konaly podle jednacího řádu vydaného minister. nařízením z 4.12.1872 č. 6118. Měly se konati měsíčně za řízení správce školy. Okresní porady učitelů nejméně jednou ročně. Rokovalo se na nich o vyučovacích potřebách a výchově, zvláště o nabytých zkušenostech ze školní praxe v místních podmírkách.

Dne 18.3.1893 uvádí správce školy Jan Hejduk, že "musela být odklizena sbírka brouků, protože byla celá zničena." Dne 8.5.1893 navrhoje říd. učitel požádat MŠR, aby dala podlepit obrazy, které okresní Školní rada zdejší škole věnovala.

Dne 13.7.1893 projednán stav školy:

"Místnosti školní, jakož i celá budova potřebuje vybítit, místnosti vymýt. Střecha potřebuje oprav, jelikož místy zatékají. Ve II. třídě potřeba je 15 kalamářů. Podlaha v kabinetě je shnilá v levém rohu. Dále bylo by zapotřebí jedné skříně větší do kabinetu na ruční práce a na sešity. Potřeba opravit tabuli ve II. třídě, jelikož je špatně přidělený rám. Mimoto zapotřebí do obou tříd teploměry /2/, jelikož staré jsou rozdělané a špatně teplotu určují. Obrazy potřebují podlepit, neboť se jich nemůže za pomůcku užívat."

Doporučuje se zakoupit: Mapu Moravy od Šobra za 7 zl., Váhy krámské se stojanem za 3 zl. 50 kr., banku s rourkou k roztažitelnosti kapalin za 30 kr., 1/2 tuctu zkumavek za 21 kr., celkem to činí 11 zl., 1 kr."

Požadavky projednávané na učitelských poradách:

24.4.1894	-MŠR požádáno o můstek k tělocvičnému účelu
9.7.1895	-žádány obrazy zvířat od Lautemana, přírodniny a menší věci k vyučování přírodozpytu,
22.2.1896	-objednáno 112 tabulek ke čtení tiskacích písmen malých a 30 kusů ke čtení velkých od Prouska,
30.5.1896	-MŠR požádána o 2 lavice do 1. třídy,
1.9.1897	-sděluje řídící učitel, že MŠR propůjčuje škole obecní písečník, aby užíván byl za cvičiště,
14.7.1897	-řídící učitel Jan Hejduk sděluje, že požádá vrchního správce Pečecké raffinerie o vzorky různého cukru. Učitel Vonka sděluje, že žádal firmu Bratří Jouzové v Pečkách o ukázky zpracovaného železa a odevzdává je správci školy,
Roku 1893	-Okres. škol. rada darovala škole "Archeologický výzkum ve středních Čechách" od Dr. L. Píče, který "rozmnožil" počet děl chudé knihovny učitelské".
Roku 1894	MŠR zakoupila knihu "Památky království Nymburka" od Hrnčíře, zřídila bradla s hrazdu do tělocvičny,
Roku 1895	-MŠR pořídila černožlutý prepor, dala vybítit školu, opravit tabule,
Roku 1896	-MŠR dala vymýt a vybítit třídy, zakytovat okna,

- Roku 1901 -MŠR doplnila vybavení školy: věšáky na oděv, plivátka, ukazovátka, můstek na skok, stojany, poličku na květiny a do ní skleničky, skřínku na hmyz, lišty k obrazům, zhotovená bradla, sloupy na hrazdu a šplhací tyče,
- Roku 1902 -MŠR dala opravit: obě střechy na škole i na bytech, dřevník, lavice a podlahy, kamna v obou třídách, bradla a tabule.
- Pořízeny nové věci: 2 tyče na šplhání, kruhy, visutá hrazda s příslušným trámovím, mladšímu učiteli nová kamna do pokoje, samočinné zavírací dveře na dvůr, skřínka na hmyz a do 1. třídy umyvadlo a ručníky.

Roku 1902 byla rovněž oceněna zásluha učitele Františka HATLÁKA o založení sbírky hmyzu a nerostů. Dne 13.7.1902 byla ve 2. třídě uspořádána výstavka prací žáků a učebních pomůcek. Uskutečnila se na návrh učitele Františka Hatláka.

V roce 1906 bylo ve škole 560 pomůcek v ceně 650 Korun⁺.

POČTY ŽÁKŮ A DOCHÁZKA DO ŠKOLY

Prvá zpráva je z roku 1882, kdy navštěvovalo jednotřídní ratenskou školu 136 žáků, takže jednotřídní škola byla přeplněna a jeden učitel takovýto počet žáků těžko zvládal.

Do nově otevřené dvoutřídní školy nastoupilo r. 1885 celkem 129 žáků, z toho 49 do první třídy a 80 do druhé. V záznamu ze školní konference z 14.7.1887 jsou zapsána jména žáků, kteří přestoupí z 1. do 2. třídy: Božena Doubravcová, Růžena Cháberová, Josef Chrastný, Jan Svatuška, Františka Sýkorová, Josefa Topinková, Jan Vedral, František Rejholec a Jan Polák.

Prvý podrobnější údaj o rozdělení žáků do tříd a oddělení je z roku 1888. Do školy bylo zapsáno 18 nových žáků narozených v roce 1882. Celkem bylo v obci 125 dětí, které dosáhly, nebo do 31. prosince dosáhnou 14. let věku. Z nich tři navštěvují střední školy. Do 1. třídy bylo zapsáno 59 dítěk a do 1. oddělení 25 narozených v roce 1882 a nejslabší žáci narození v roce 1881 / to znamená, že 1. třídu opakovalo 7 žáků/.

Do 2. oddělení 34 dětí narozených v r. 1880/81 a nejslabší žáci z roku 1879 a 1878.

Ke značnému počtu žáků, kteří opakuji školu, řídící učitel Rosický poznámenává: "Zde s podivením spatřujeme žáky, jichž spolužáci již před rokem, anebo ještě dříve obcovali a obcují vyučování ve třídě druhé! Případ ten vysvětluje se především velmi chatrnou docházkou školní a skromnými schopnostmi, což příštím rokem bude se hledět odstranit!"

+/ Poděbradsko, Poděbrady 1906

Do 2. třídy zapsáni 63 žáci, z nichž 34 zařazeno do 1. oddělení /ročníky 1879, 78, 77/ a 29 zapsáno do 2. oddělení /školní rok 1875/76/.

Dne 26.8.1889 usneseno, " by žáci jen s dobrým prospěchem k postoupení se vypsali, majíce i náležité stáří: Aron Josef, Baštová Aloisie, Anna Dubenecká, Marie Hoffmannová, Josefa Hubená, Jan Chábera, Karel Chraštný, Emil Klouda, Josef Kratochvíl, Josef Krimlák, Anna Ladrová, František Novák, Jarmila Rosická, Emilie Semerádová, Václav Volák, Antonie Vojtáčková, Alois Kobrč, František Malý.

Dne 31.10.1885, jednáno na učitelské schůzi:

^{o prospěchu}
"Zprávy obdrží žáci, kteří alespoň jeden měsíc vyučování přítomni byli - žáci nedbalí obdrží školní zprávu - kde namísto školních známk poznámená se: nebyl přítomen vyučování, počet zameškaných půldnů, známka z mravů a z návštěvy školní. Bez úplné, nebo takovéto zprávy nesmí žádný žák školní být."

V letech 1882 - 1905 každoročně navštěvovalo ratenskou školu průměrně 130 žáků. Z počtu žáků, kteří nastoupili do 1. třídy, je možno sestavit porodnost obyvatelstva.

Kolem roku 1890 se v Ratenicích narodilo 23,5 dětí na 1000 obyvatel, kolem roku 1900 se narodilo 25,2 dětí na 1000 obyvatel. +/

Ve středu pozornosti učitelského sboru byla docházka žáků do školy. Žákům starším 12 let bývala poskytována na základě žádostí t.zv. úleva^{++/}, t.j. uvolnění žáků, aby pomáhali rodičům při zemědělských pracích. Nebyly to jen děti drobných rolníků, ale nejčastěji děti zemědělských dělníků, které zpravidla pomáhaly rodičům při okopávání, protrhávání /jednocení/ a sklizní řepy a okopanin.

+/ K 31.12.1890 žilo v Ratenicích 740 obyvatel, k 31.12.1900 675 obyvatel /156 rodin/

++/ Úleva byla poskytována podle nařízení min. školství z 8.6.1883 č. 10618 a výnosu zem. škol. rady z 26.6.1883.

Jan Šefránek ve svém spise "Školy české" z r. 1913 píše:

"Děti které po celých 6 let do obecné školy rádně chodily, mohly po sedmý a osmý školní rok v povinné docházce školní dostat úlevy, že v letních pololetích vůbec do školy docházeti nemusí. Tyto individuální úlevy, které se rozmožly u nás, omlouvají se často hospodářskou tísni, hmotnými poměry našeho venkova, ale zapomíná se, že nezřídka kořistí z nich zíštnost nesvědomitých rodičů a zíštnost nájemců, kteří za laciny peníz zječnávají si mledistvé síly na čas polních prací"

Tak lo.března 1885 na učitelské schůzi bylo usneseno, "by žáci, jímž do konce měsice března t.r., anebo nejdéle do 15.dubna t.r.dvanáctý rok uplyne, mají v souborném výtahu s přiloženými zprávemi školními místní školní radě předloženy býti k delšímu jednání. Usnesení toto stalo se z té příčiny, že mnozí rodičové na zákonité toto osvobození vzpomínají pozdě, kdy již místní školní rada žádost za úlevu tuto podala, z čehož správě školy se jen nepříjemnosti způsobujejí."

Dne 1.5.1885 hodnocen prospěch žáků: "... poněvadž podle zkušenosti několikaleté žáci, a to zejména ti, již dvanáctý rok dokonali, často po celý měsíc září a z velké části i v říjnu školu nedbale navštěvují, usneseno - by dostatečně přezkoušeni býti mohli a látku za čas nepřítomnosti své poněkud sobě osvojili - zprávy školní za 1.čtvrtletí vydávat teprve po 30.listopadu. Zprávy za 2.čtvrtletí budou rozdány 15.února, za 3.čtvrtletí 30.dubna a za 4.čtvrtletí 15.července, t.j.koncem školního roku."

Dne 31.10.1885 projednáván přípis okresní školní rady v Poděbradech, aby se nahradil čas, který zameškaly děti pozdním otevřením opravované školní budovy.

Protože v říjnu a listopadu mají 12.a 14.leté děti zákennou úlevu a pracují na sklizni řepy, "začne se s nahrazováním půldnů teprve tehdy, když žáci většinou školu pilně navštěvují."

Dne 5.ledna 1889 hodnocena byla školní docházka: "Návštěva v 1.třídě se zlepšila. Z 55 žáků nevynechalo 38 žáků ani jeden půlden. Největší počet neomluvených půldnů byl u jednoho žáka v 1.třídě 13."

Ze 64 žáků 2.třídy navštěvovali školu nepřetržitě 24 žáci, jeden žák zcela zanedbával vyučování /33 půldnů/. U ostatních jest největší počet 19 a dalšího 10 neomluvených půldnů."

Celková návštěva je hodnocena takto:

	I.třída %	II.třída %
velmi dobrá	60,-	37,5
dobrá	38,2	43,8
mildostatečná	1,8	15,6
nedostatečná	-	3,1

Tento celkový výsledek hodnotí správa školy uspokojivě. Přesto správa školy zaslala rodičům nedbalých žáků lístek "k pilnější návštěvě školy" podepsaný předsedou místní školní rady.

Dne 2.října 1891 bylo při hodnocení docházky konstantováno, že v 1.třídě je uspokojující, ve 2.třídě však naprosto neuspokojujivá. V září bylo celkem 2035 povinných půldnů, z těch bylo zameškáno 762 půldnů, t.j. 37,4%. Z těchto 762 půldnů bylo 705 neomluvených, takže celkově bylo 34,6% neomluvených půldnů a omluvených jen 2,8%.

Proto bylo usneseno - působit všemi zákonými prostředky, aby se návštěva školy stala pravidelnější. Místní školní rada byla požádána, aby konala přísně svou povinnost a učitelům pomáhala. Za měsíc září bylo udáno celkem 26 dítek a to 3 z 1. třídy a 23 ze 2. třídy.

V listopadu byla kritizována chabá školní docházka žáků 7. a 8. školního roku, kterých schází lo - 12 z 31 žáků.

Z konference 15. května 1893:

"Docházka školy velice ochabla a jest se obávati, že ochabne ještě více, jelikož nastane protrhávání řepy. I vypsání jsou k napomínání veškerí rodičové, kteří dítky své k protrhávání řepy použíti chtějí."

Z konference 11. října 1893:

"Docházka školní je uspokojivá, neboť proti loňskému roku je o celých 10% zlepšena. Příčinu toho dlužno hledati v tom, že rodičové nedbalí dosti přísně potrestání byli a tudíž trestu nechtí se zase dočkat." +/

Docházka ratenských domácích žáků je hodnocena jako náležitá. Nejvíce kazí docházku žáci přistěhoválných rodin, "kteří se dnes přistěhují a zanedlouho opět odjíždí". Uvádí se případ rodiny Plešmídové, údajně z Hořan, která se přistěhovala v neděli 1. října. Protože se správa školy doslechla, že jsou v rodině dítka školou povinné, požádána MŠR o vyšetření. Dítka však dosud ve škole nebyly, ačkoliv jsou v Raticích již lo dní.

Přehled docházky sledované v roce 1894/95 /%

říjen prosinec leden únor duben květen červen

1. třída

										odděl.
omluveno	5,01	3,04	6,13	13,83	5,26	2,91	2,64	1.		
							2,63	2.		
neomluveno	6,58	1,18	0,6	0,08	0,25	3,19	5,30	1.		
							1,50	2.		
Celkem	11,59	4,22	6,73	13,91	5,51	6,10	7,94	1.		
							4,13	2.		

2. třída

omluveno	6,00	4,60	4,84	8,18	4,39	4,12	4,06	1.		
							2,06	2.		
neomluveno	17,8	4,2	1,87	1,66	11,18	15,10	25,30	1.		
							19,80	2.		
Celkem	23,80	8,8	6,71	9,84	15,57	19,22	29,36	1.		
							21,86	2.		

Důvody nepřítomnosti:

říjen - počátek listopadu : nepříznivé počasí, které ohrožovalo sklizení řepy,

prosinec 1895: následkem zlepšení docházky se zlepšil i prospěch,

únor-březen 1895: návštěva se zhoršila následkem nakažlivé nemoci, která se v tomto čase objevila.

I v dalších letech byly důvody nepřítomnosti obdobné - polní práce a nakažlivé nemoci, především nemoci z nachlazení.

Soustavným působením učitelů a školní správy na rodiče návštěva školy v průběhu devadesátých let stoupala. Klesal podíl neomluvené docházky, zejména ve 2. třídě u starších žáků:

Rok	září-květen	1. třída	Omluv.	Neomluv.	E	2. třída	Omluv.	Neomluv.	E	V %
1894-95		5,22	2,29	7,51	4,78	12,12	12,12	16,90		
1895/96	září-květen	3,0	2,75	5,75	5,05	8,21	8,21	13,26		
1896/97	září-květen	2,15	2,53	4,68	4,67	6,76	6,76	11,43		
1897/98	září-leden	4,12	1,57	5,69	3,00	7,20	7,20	10,20		

- - - - -

NEMOCI ŽÁKŮ

Nemocnost žáků byla učiteli bedlivě sledována, hodnocena a byla přijímána častá opatření k zamezení šíření nemoci v době epidemii.

Prvý záznam je ve školní kronice z 20. října 1890, kdy byla zavřena škola, protože v obci vypukla epidemie neštovic. V Ratenicích zemřelo v tomto období od října do prosince 22 dětí. Škola byla opět otevřena 20. prosince.

Na schůzi 11. 10. 1893 referuje řídící učitel Hejduk, že v rodině K. Kloudy se vyskytl případ planých neštovic, které zjistil obvodní lékař.

V roce 1893 se vyskytla mezi menšími děcky epidemicky mázdřívka, která si vyžádala za oběť několik dítěk. Touto nemocí bylo napadeno i 2 1/2 roku staré děcko řídícího učitele. Z nařízení okresu bylo vyučování zastaveno od 17. února do 2. března. /ze školáků nikdo neonemocněl/.

Rok 1893/94 Zdravotní stav žáků v tomto roce byl velmi dobrý, až začátkem prázdnin se vyskytly mezi menšími děcky spalničky, které sem byly zavlečeny asi z Cerhenic,

Rok 1894/95 Zdravotní stav dítěk opět velmi dobrý. "Vyskytly se sice mezi dítkami boule jakési, ale ve dvou neb čtyřech dnech se dítky uzdravily".

Rok 1895/96 Zdravotní stav až na malé výjimky /bolesti v krku/ byl velmi dobrý.

Rok 1896/97 Zemřela žákyně Emilie Topinková na tuberkulosu /souchotě/. Více děcek onemocnělo na podobnou nemoc jako chřipka, nemoc však brzy přestala.

1897/98 Až na onemocnění jednotlivých dětí kašlem a planými neštovicemi byl stav velmi dobrý.

1898/99 Zdravotní stav mládeže nebyl uspokojivý. Školní docházku stěžoval kašel, nemoce krku, v málo případech spála.

1899/1900 "Na konci roku asi na 3 neděle objevil se dusivý kašel a v krátké době tři čtvrtiny všech dítěk kašlalo. Dívky z 1. třídy 2. oddělení kašlaly všechny, chlapci asi čtyři.

Z 1. oddělení z 18 dítěk kašlaly tři a to 2 chlapci a 1 dívčete. Ve 2. třídě 3 dívky a 2 chlapci silně kašlali." ^{skol.}

V tomto roce byli poprvé žáci očkováni dvakrát proti neštovicím a to 5. 9. 1899 a 20. 6. 1900

- 1900/1901 V měsíci září se objevily u několika děcek plené neštovice, ale brzy zanikly. Jedno malé děcko ve vsi onemocnělo záškrtem, takže z této rodiny museli zůstat doma 4 školáci. Rovněž tohoto roku očkoval Dr.PALLA z Peček 25.června žáky a to z 1.třídy 55 a ze druhé 45.
- 1901/1902 V lednu 1902 se vyskytly u několika žáků 1.třídy spalničky. Když spalničkami onemocněl syn řídícího učitele, zastavil obvodní lékař MUDr Palla z Peček vyučování na 14 dní /od 16.do 30.ledna/. V době osýpek bylo dbáno, aby děti do školy nechodily, dokud to nedovolí lékař. Ve škole byly děti poučovány o zachování zdravotních pravidel a povinném hlášení nemoci. Přeočkování dítěk provedl MUDr Palla 11.6.1902 /104 dítky/. Očkování se již konalo podle nového nařízení ve středu posledních hodin a odpoledne měly děti volno.
- 1902/1903 Dne 26.11.1902 onemocněli Alois Němec a Josef Němec Spálou. Dne 3.února 1903 vyskytly se další 3 případy. Spála se šířila dále a zasáhla celkem 8 domů. Nemoc se vlekla až do května 1903, všechny děti se uzdravily. Do Ratic byla pravděpodobně zavlečena z Peček. Dne 15.6.1903 přeočkoval MUDR Palla 107 žáků.
- 1903/1904 Zemřel žák Ladislav Horáček na nastuzení a údajně měl také srdeční vadu. V prosinci se vyskytly 3 případy plených neštovic. Dne 14.června přeočkoval MUDR Palla 102 dítky.
- 1904/1905 Vyskytly se případy bolení hlavy, krku a kašel. Dne 20.března onemocněla žákyně Božena Marešová katerem plie. V květnu byly do Ratic zavlečeny spalničky z Vrbové Lhoty. Ve škole onemocnělo 5 žáků. V červnu bylo opět očkováno 99 žáků

- - - - -

KÁZEŇ A CHOVÁNÍ ŽÁKŮ

Tato problematika byla projednávána zpravidla na každé schůzi učitelů školy. Prvý záznam související s chováním žáků je z učitelské schůze konané 1.5.1885, kdy se projednával způsob vypisování zpráv o prospěchu žáků.

Vycházelo se přitom z negativních zkušeností učitelů a proto řídící učitel na schůzi nabádá: "...žáci budtež upozorněni na to, že nesmí se na zprávách ničeho měnit a také nic připisovat. Zprávy at jsou podepsány otcem a nikoliv bratrem anebo sestrou, mimo to buď podpis inkoustem poznámenán a nikoli tužkou, jak se často stává."

"Při známkování školní návštěvy platí pravidlo vyslovené na okresní konferenci v Poděbradech: - jednotku obdrží ten, kdo nezanechal více než 10 1/2 dne; dvojku od 10-20 1/2 dne, trojku od 20-40 1/2 dne, čtyřku od 40 1/2 dne výše."

Dne 4. října 1888 řídící učitel Rosický navrhl, "aby dítky hromadně v 10 hodin pouštěny nebyly, protože se tím k mravnosti mládeže nepřispívá." Žáci byli pouštěni ze třídy ven jen po hodinách a to jednotlivě. Dne 5.1.1889 je vyzýván mladší třídní učitel, aby přísně dohližel, aby stěny školní světnice /t.j. třídy/ nebyly pošpiněny.

Dne 27.4.1892 neměl žádný učitel ke kázni školní i mimoškolní připomínky. Protože valná část žáků bude mít dovolenou, má se jí vložit na srdce, aby šetřili užitečné živočichy a rostliny.

Na konferenci školy 5.10.1892 si stěžuje farář Smělý na roztržitost 2. třídy. Odůvodňuje to tím, že děti jsou vytrhovány z pozornosti povozy jezdícími kolem školy. Usneseno, aby MŠR dala zabítit spodní tabulky oken. Avšak ještě v květnu 1893 bylo konstantováno, že tabulky zabíleny nejsou.

Dne 18.12.1895 se uvolili učitelé, že budou konat dozor ve škole před zákonem stanoveným zahájením vyučování.

Na schůzi 11.3.1897 byly čteny úryvky o školní kázni z "Praxe školní" od Krčka. Na to následoval rozhovor o vedených stránkách mimoškolní kázně žáků obecné školy v Raticích a jak by se daly tyto vady úplně odstranit.

Hodnocení kázně 4.2.1898: Kázeň ve 2. třídě u učitele Vonky se zlepšila. Z osmi individuí nedobrého chování se polepšilo šest, z nichž činí učiteli dva opravdovou radost. Třídní učitel dodává, že toho dosáhl vhodnou pochvalou. Mimoškolní chování bylo uspokojivé, avšak projevuje se nedobrý vliv žáků, kteří nedávno opustili školu.

Dne 5.2.1898 byl projednán tento případ: Divišek o Beckert dostali se 1.března do hádky a práčky. V té Divišek Beckerta vážně poranil nad levým okem špičatým dřevem. Případ velmi překvapil, protože třídní učitel Vonka si nemohl na chování Diviška při vyučování po celý měsíc stěžovat. Pro výstrahu doporučuje potrestat Diviška k přísnému veřejnému pokárání a předvolání před učitelskou konferencí.

V dubnu 1898 se ve 2.třídě vyskytl "případ lži, vzniklý přemluvením". Případ projednán před místní školní radou. Kázen uvnitř školy byla v tomto měsíci převážně kladně hodnocena.

Největší starostí školy byla mimoškolní kázeň. Učitel byl v obci autoritou a na škole se vyžadovalo, aby napravovala to, co pokazili nedobrým příkladem dospělí občané. Tak dne 1.prosince 1885 bylo na učitelské poradě usneseno:

"Jelikož rodiče mnozí dítěk svých v době mimoškolní doma přísně nedrží a často je i v pozdním večeru potulovat nechávají, budiž ještě jednou žákům přísně veškeré srocování se na místech veřejných zapovězeno a zároveň budiž dožádán pan starosta, aby nařídil strážníkovi, by dozor svůj občas i na školní děti obrátil. Mimoto dle možnosti i učitelé objevujtež se na místech, kde známo, že se děti shlukují."

Dne 16.3.1891 opět se jedná o chování dětí mimo školu. Řídící učitel Těšínský kritizuje, že "někteří z chlopců dosud školu navštěvujících zůstávají pozdě večer na ulici, kdež se s potulující chasou stýkají." Usneseno požádat MŠR, aby policii +/ o tom zpravila, by děti takové domů dovedla.

Dne 10.2.1892 řídící učitel Jan Hejduk uvádí, že v jednotlivých případech trpí hostinští dítky na tanečních zábavách. Požádána MŠR, aby hostinským připomenula nařízení okresní školní rady s vyhrůžkou, že budou potrestáni.

A znova dne 25.5.1892: "protože se vyskytly stížnosti na nedostatečnou kázen u té části žactva, která má letní dovolenou, žádala správa školy místní školní radu, aby policejní strážník netrpěl nevázanost na veřejných místech a to zejména ve sváteční dny. Zároveň by bylo působeno na to, aby se mládež školní s mládeží odrostlou škole o zábavách nestýkala."

Dne 4.listopadu 1892 byla hodnocena kázeň jako dobrá, avšak mnoho žáků ze 2.třídy bylo o posvícenské zábavě v hostinci. Bylo požádáno představenstvo, by něco podobného se zakázalo a připomenuto se to hostinským. Pan farář na to na poradě učitelů žádal, aby děti vykonaly v kostele ve dnech 30.listopadu a 1.prosince svaté pokání.

+/ t.j. obecního policajta

Dne 18.února 1893 zvláště připomenuto, aby žáci řetili ptáky a "aby se neopovážil nikdo kaziti snad hnizda, vejíčka, nebo mládeta ptáčat.

Dne 28.6.1893 žádal správce školy Jan Hejduk, aby strážník dbal na to, aby se žáci nekoupali na veřejných místech, anebo ve spolku s dospělými.

Dne 22.3.1896 žákům připomenuto, jak se mají chovat v jarním počasí při hrách, aby nedělali škody v poli a ptáky nehubili.

Dne 19.6.1896: poněvadž se vyskytly některé zlorády při koupání se žáků, bylo stanoveno, kde se mají koupat a jak se přitom chovat. Dne 24.10.1896 bylo žákům připomenu to chování mimo školu - nepoškozovat telefon a vyhýbat se lidem jezdícím na kolech.

Na konferenci 29.listopadu 1892 usneseno, aby některí žáci, kteří kouřili, byli v hostinci, nebo házeli kamením přes časté zákezy, byli potrestáni trojkou z mravů. Z 1.třídy Josef Kamínek, ze 2.třídy Josef Bureš, František Ladra, Ludvík Zdvíhal, Aloisie Kratochvílová, Václav Litera, Matylda Syrůčková, Emanuel Zdvíhal.

Dne 11.února 1893 byla bratrům Emanuelu a Ludvíku Zdvíhalovým pro drzost snížena známka z mravů na 3, dne 29.4.1893 u Emmanuela Zdvíhala opět na 3.

Dne 13.7.1893 byla snížena známka z mravů na 3 Josefmu Kamínkovi, který zapeloval sirky a strkal je do stodoly.

Dne 18.listopadu 1893 mladší učitel Jan Louda žádá, aby Karlu Chraštnému, žáku 2.třídy 2.oddělení byla snížena známka z mravů na 3, protože po dvakrát byl přes přísné napomínání v hostinci Josefem Kamínkovi, žáku téže třídy rovněž na 3, protože se "dopustil zlodějství na návsi a že ničil stromečky v zahrádce jednoho domkáře".

Dne 22.11.1894 pro neslušné chování mimo školu bylo žáku Josefmu Burešovi udělen třetí stupeň z mravů.

Na učitelské poradě 30.ledna 1897 rozhodnuto, že žákům 2.třídy Václavu Burešovi, Janu Čvančrovi a Václavu Jeřábkovi se snížuje známka z mravného chování na 3.stupeň, protože svědli s chlapci ze sousední vesnice pračku, při které odnali jednomu z nich brusle. Ostatní žáci, kteří přitom spoluúčinkovali, evšak na věci podíl neměli, byli potrestáni za své provinění mírnějším způsobem.

Dne 4.7.1897 se snížuje známka z mravného chování žáku 2.třídy A.Červinkovi na 3.stupeň pro kouření.

Dnes se nad řadou těchto provinění pousmějeme. Učitelé sami hledali formy a způsoby, jak upevnovat kázeň žáků v těžkých sociálních podmírkách Většiny školní mládeže. Zejména žáků z rodin, kde rodiče od slunka do slunka pracovali nebo na výchovu dětí jim takřka nezbýval volný čas.

CHUDÁ MLÁDEŽ

Školní kronika nám poedhaluje pohled na sociální problémy obce, kde žila silná vrstva vesnické chudiny, která nevlastnila půdu, která zde byla nejdůležitějším výrobním prostředkem. Vesnice byla rozdělena na sedláky, chalupníky, domkáře, podruhy, čeledinky, byli zde obchodníci a živnostníci. Jednotlivé skupiny obyvatel si vytvářely vlastní sebevědomí.

Zemědělští dělnici, jejichž pracovní síla byla nejhůře placena, pracovali den co den bez nároku na dovolenou, bez zajištěného stáří.

Těžký byl život drobných rolníků, kteří obdělávali půdu sami se svou rodinou. Do ratenské obce se nastěhovala ve 2. polovině XIX. století mnoho chudých rodin z pohorských oblastí Kouřimska a Posázaví, kteří přišli pracovat zejména do továren v Pečkách a vytvořili průmyslový proletariát.

Ratenská obec se postupně změnila ze zemědělské obce se silnou vrstvou vesnické chudiny v obec se silnou vrstvou dělnické třídy.

Dlouhá pracovní doba dělníků znemožňovala, aby se rodiče mohli věnovat účinné výchově dětí. Vysoký stupeň vykořisťování dělníků a častá cyklická nezaměstnanost se projevovaly ne/ nedostatečně oblečených, neobutých a nenajedených dělnických dětech, nazývaných v kronice a učitelských záznamech "chudá mládež".

Tento obraz dělnických dětí měli učitelé denně před sebou a to nemohlo nevyvolat v nich sociální soucit a snahu přispět ke zmírnění jejich bíd. V podstatě hledali cestu, jak vytáhnout peníze z kapes těch bohatých, kteří matkám a otcům žáků nezaplatili jejich práci.

Silné sociální cítění se projevuje v záznamech učitele Václava Rosického. Je zajímavé, že učitel Rosický zakončil svou řeč při otevření nové ratenské školy r. 1885 "hornickým pozdravem Zdarbůh!" +/

V roce 1886 Rosický v kronice píše:

"V tomto roce byla neobyčejně tuhá a dlouhá zima, jež bídou mezi dělným lidem povstalou stupňovala k míře předtím nikdy nebyvalé. Mnozí lidé neměli ani taklik, by alespoň jednou za den bramboremi se nasytili.

By alespoň poněkud bylo odpomoženo citelnému nedůstatku, sehráli ochotníci rateničtí za vedení řídícího učitele Rosického a k jeho popudu dvě divadelní hry, jejichž čistý výnos věnován místním chudým.

Mimo skrovny dárek ochotnictva div. usnesli se někteří soucitní občané na tom, že v jisté dni pedělovali chudé školní dítky obedy."

Dne 26. prosince 1889 uspořádal učitel Rosický pro chudé žáky stromeček, "jež mnohou slzu z oka chudiny proměnil v slzu radosti"

+/- doslovny záznam v kronice na str. 13

++/ školní kronika str. 24

Na dárky pro chudé přispěli místní obchodníci, obecní zastupitelstvo, zdejší omladina a dívky. Na slavnosti zapívali žáci několik výnočních písni a po proslovu říd.učitele žáčka 2.třídy Jarmila Rosická +/ přednesla poděkování všem "dobrodincům chudé mládeže." Nato předvedli žáci 2.třídy kratičkou hru Vl.Šťastného "Vánoční stromeček".

Obdarováno bylo 16 dětí obuví a šatstvem a ostatní děti dostaly veškeré školní potřeby. Poté byly děti obdarovány různými pamlsky "které jim na oslazení trudného života rozdány."

Ve školním roce 1897/98 se místní školní rada snažila, aby udržela školu v pořádku a chudým dítkám poskytla potřebné věci, "ač jí bylo finančně mnohem hůře, než léta předešlá." Marie Doubravová darovala na obdarování chudých díttek o vánocích 5 zlatých. +/

V tomto školním roce místní školní rada, vzhledem na obtíže, které s vybíráním školního platu jsou spojeny od chudého obyvatelstva, navrhla obecnímu výboru jeho zrušení. Návrh byl přijat přičiněním starosty Arona /č.7/, který se zřekl částky 40 zl. z jeho renumerace ve prospěch tohoto návrhu. Od tohoto roku byl školní plat proplácen ze obecní pokladny.

Ve školním roce 1899/1900 byla chudá školní mládež podarována sešity a papírem. V roce 1900/1901 poskytla MŠR chudé mládeži 5 zl. na výlet do Prahy, mimoto mnohým žákům papíry a sešity. Knihy byly všechny rozpjúčeny mezi nejchudší, takže mnohý žák měl vypůjčeny všechny knihy.

Záznamy o obdarování chudých žáků sešity a papírem a o zapůjčení knih se po této době každoročně objevují na stránkách kroniky.

O dělnických dětech se jednalo na učitelské poradě 1.listopadu 1895:

"Však dětem na vesnicích, zvláště dětem dělníků, které jsou po celou tu dobu odkázány téměř úplně na sebe, nedostává se tak pečlivého vychování, mnohé z nich neumějí již přes 5 dál v pořádku čísla říkat, v tom co umějí, mají představy nejasné."

Zajímavý je záznam z porady učitelů 11.7.1896 o tom, že "během roku školního počet žáků se valně téměř každý měsíc mění následkem stěhování rodin dělnických do zdejší a ze zdejší osady s lze očekávat, že i přes prázdniny změna se stane.

Záznam ze školního roku 1900/1901: V zimě byla velká stávka horníků a následky dosud jsou citelné, neb uhlí ze 62 na 74 kr.zdražili.

+/ Marie Doubravcová bydlela v domě č.21

O PROSPĚCHU ŽÁKŮ

Učivo obecné školy bylo rozvrženo na osm školních let. Na dvoutřídních školách byla oddělení uspořádána podle věku a vědomostí žáků.

Rozvržení dvoutřídních škol na oddělení podle vyhlášky zemské školní rady pro české království z 18.7.1885 č. 21032 podává tato tabulka:

Počet tříd	Počet oddělení	Týdně hodin	Pro který školní rok
1	1	19	1.
	2	23	2.3.
2	1	28	4.5.6.
	2	28	7.8.

/Do počtu hodin nejsou započteny hodiny ručních prací obligatorní pro dívky, protože určit počet oddělení a hodin bylo vyhrazeno okresní školní radě/

Při roztrídování žáků do jednotlivých oddělení se mělo postupovat podle usnesení zemské školní rady z 15.3.1877. Při rozdělování do tříd se mělo přihlížet k § 44 školního rádu a s ohledem na vědomosti, osvědčené školními zprávami.

Na učitelské schůzi 1.7.1885 se jednalo o roztrídění žáků do tříd a oddělení ratenské dvoutřídní školy. "Jestliže má žák z hlavních předmětů alespoň dostatečnou známku a obstojné schopnosti, bude dán do vyšší třídy. Podobně postoupí žák, dostal-li snad z jednoho předmětu nedostatečnou, avšak z ostatních předmětů má obstojné známky. Jestliže obdrží žák dvě nedostatečné známky a u něhož se může předpokládat, že nebude stačit na vyučování ve vyšší třídě, bude ponechán ve třídě nižší."

Roztrídění v roce 1885 bylo žákům oznámeno na konci školního roku dne 15. července. Toho dne přišli žáci do školy slušně oblečeni a byli odvedeni do kostela k bohoslužbám. Z kostela šli průvodem do školní budovy, kde byli shromážděni členové místní školní rady a místní farář. Ve škole byla uspořádána malá výstava písemných prací, výkresů, předmětů darovaných škole okresní školní radou a zhotovených vlastní prací učitelů.

Po "přiměřené, řeči/ řídícího učitele Václava Rosického byly žákům rozdány zprávy.

Podle usnesení okresní konference učitelů poděbreckého okresu měl se dávat žákům každých 14 dnů jeden domácí úkol z mluvnice a jeden ze slohu.

Na schůzi 1.12.1885 bylo o tomto usnesení jednáno, protože "rozchází se méně, mají-li se domácí úkoly pracovat doma, nebo ve škole."

Řídící učitel Rosický navrhl, aby se domácí úkoly vypracovávaly ve škole z těchto důvodů:

- protože by domácí úkol byl samá škrtanice oprav. Takož odevzdaný sešit se žákům znelibí a jejich krasocit se nevytršíbí; mimoto se sešity ušpiní a může se stát, že je žáci na vyzvání učitele ani neodvedou,
- doma překáží mladší bratři, špatným světlem si děti kazí oči a jsou případy, kdy rodiče děti od stolu odhánějí a tu "ubožátku" musí na lavici svou úlohu pracovati, jež dle toho také vypadá;
- rodiče posílají děti pracovat, takže nemohou domácí úkol vypracovat;

Proto bylo stanoveno:

Domácí úkoly se budou psát ve škole do deníků a pak bude následovat společná oprava, po které žáci ve škole úkol čistě opíší. /druhou hodinu/.

V čistém sešitu označí učitel jen ty chyby, které dovedou žáci opravit a které podle látky mají znát. Menší chyby se opraví v samotných napsaných slovech a hrubší omyly budou opraveny na prázdném prostoru. Nechat někoho opravovat něco, čemu nerozumí, byl by nesmysl.

Nedávat dlouhé úkoly. Jestliže musí žák dlouho psát, pozbude trpělivosti. Proto bývají dlouhé úkoly na začátku pěkné a ku konci nemazané. Nejhodnějším zneménkem k naznačení chyby jest křížek /+/, jehož prodlouženou kolmicí se chyba opraví./naznačí/.

Aby se rodiče přesvědčili, že děti ve škole nezahájí, bylo ustanovenno: žáci při rozdávání zpráv obdrží své čisté sešity a nařídí se jim, aby je předložili otci k podpisu.

Známky se označí zlomkem, jehož čitatel klasifikuje písmo a jmenovatel vnitřní provedení úlohy. Tam kde je stejná známka v čitateli i jmenovateli, píše se známka jedna.

Dne 30. března 1889 bylo jednáno na učitelské poradě o prospěchu žáků:

1. třída 1. oddělení:

Počty: lo velmi dobrých
 lo dobrých
 4 dostatečné
 1 neklasifikován
 25 žáků

Čtení: 18 velmi dobrých
 6 dobrých
 1 neklasifikován
 25 žáků

V 1.třídě ve 2.oddělení

Čtení: 27 velmi dobrých
 4 dobré
 31 žáků celkem

Počty: 13 velmi dobrých
 7 dobrých
 8 dostatečných
 3 sotva dostatečné
31 žáků celkem

Ve 2.třídě v 1.a 2.oddělení

Mluvnice: 8 velmi dobrých
 24 dobrých
 21 dostatečných
 7 sotva dostatečných
60 žáků celkem

Počty: 23 velmi dobrých
 19 dobrých
 14 dostatečných
 3 sotva dostatečné
 1 nedostatečný
60 žáků celkem

Zápis z učitelské porady z 27.4.1892:

"Návštěva školy v měsíci březnu a zejméne v dubnu byla chabější než v měsících zimních, čímž ovšem prospěch žactva musel utrpět. -

Pro množství svátků není učivo pro měsíc duben z dějepisu předepsané dokonale vyčerpáno - Taktéž o chroustu a broucích nebylo dosud promluveno, jelikož za příčinou chladného počasí se chrousti dosud nevyskytli."

Zápis z 30.5.1892:

"Z příčiny, že v měsíci květnu právě na pondělí a čtvrték, kdy jsou hodiny pro vyučování zeměpisu a dějepisu předepsány, připadla prázdnina, bud proto, že byl svátek, anebo prosebný průvod do polí, nevyčerpáno zúplna učivo pro měsíc květen předepsané."

Zápis z konference 4.11.1892:

"Průspěch v třídách obou je dobrý až na některé malé výjimky, což se však omlouvá jednak tupostí, nebo špatnou docházkou školní."

Zápis z konference 11.2.1893:

"Z evangelického farního úřadu ve Velimi zaslány byly známky: Bureš Karel 1
 Litera Frant. 2
 Slabina Frant. 1 "

Dne 29.4.1893 učitel ve 2.třídě J.Louda uvádí, že ani tento měsíc nedohonil látku předpesanou z přírodopisu. Probral totiž látku pro vyšší oddělení za celý měsíc duben, avšak přitom vyneschal látku o ptácích bahenních z minulého měsíce. S nižším oddělením neprobráno o chroustu a motýlech, poněvadž je chce předvádět až na živých exemplářích. Ostatní látky probrána až na Papinův hrnec z přírodozpytu.

Z učitelské porady 4.lo.1894:

"Učivo za měsíc září určené bylo probráno na procvičení. Toliko třídní učitel z 2.třídy připomíná, že nemohl probrat učivo ze zeměpisu, protože se konala okresní konference, takže se ztěnil počet hodin od počátku roku na tři. Za tento čas není možno seznámit žáky 1.oddělení a spon s hlevními světovými stranami, výkresem školní budovy."

Z porady dne 22.11.1894:

"Protože maledší učitel byl na zkouškách způsobilosti, bylo vyučováno polodenně, takže učivo za měsíc říjen a listopad ze zeměpisu a dějepisu nemohlo být probráno a náležitě procvičeno."

Z porady dne 30.12.1896:

"Učivo na měsíc listopad a prosinec určené nebylo následkem četných svátků, které způsobily odpadnutí mnoha hodin, probráno a procvičeno."

- - - - -

Dne 1.ledna 1899 bylo započato na škole s rozšířeným vyučováním ručním ženským pracem v 1. a 2. oddělení na základě usnesení zemské školní rady z 5.7.1898 č.20627 a okresní školní rady v Poděbradech z 16.7.1898 č.2445 ve dvou odděleních po 3 hodinách týdne. Za učitelku byla jmenována slečna Viktorie Koštálková, rozená v Soběslavi dne 9.12.1864, dříve učitelka v Sánech.

- - - - -

VÝLETY

Prvý výlet je zaznamenán v protokolu z učitelských porad z června 1898. Žáci 2.třídy podnikli s žáky chlapec- ké školy v Pečkách dějepisnou vycházku na hrad Mydlovary. Povolení k tomu dala okres. školní rada a lesní úřad v Kostomlatach u Nymburka. Žáky vedl třídní učitel Vonka +/

Na konci školního roku v červenci 1900 se konal společný třešňový výlet, který na konec školního roku po 3.hodině odpolední podnikla škola do třešňovky v Cerhýnkách, kde byli žáci poděleni třešněmi. Přitom si hráli a zpívali.

Dne 3.července 1901 podnikl učitel František Hatlák se 20 žáky 2.třídy celodenní výlet do Prahy, kde jim ukázal památky hlavního města: Prašnou bránu, Staroměstskou radnici s orlojem, Rudolfinum, nábřeží Vltavy, pomník císaře Františka Josefa I. a Karla IV., Hradčany, chrám sv.Vítta, václavskou kapli, Vladislavský sál, zasedací síň, špenělský, německý a korunovační sál. Se zvláštním povolením hradního hejtmana a zvláštního průvodce si prohlédli Daliborku a chrám sv.Jiří, dále Loretu, Sv.Mikuláše, Kamenný most Karla IV., Národní divadlo, Jungmannův pomník, Národní muzeum a městské sady.

+/- od 1.9.1898 byl přeložen do Kostomlat u Nymburka.

Na všech místech buď průvodce, anebo třídní učitel podali krátký výklad. Na výlet přispěla obec 5 zlatých.

Na konci školního roku dne 11. července 1901 byla uspořádána po školním vyučování společná vycházka do třešňovky v Cerhýnkách. Tyto vycházky do Cerhýnek byly v dalších letech opakovány každoročně.

V červenci 1904 byla podniknuta výházka do knížecího Boru./Lesy mezi Kluky a Osečkem/.

- - - - -

BOJ ŠKOLY S KATOLICKOU CÍRKVI

Ratenice patřily do roku 1877 pod dobřichovský farní obvod /kolatura/, ve kterém měla katolická církev značný pozemkový majetek. V Dobřichově postupně vybudovala hospodářské budovy, adaptovala faru a to z velké části z peněz ratenského záduší.

Výnos tohoto majetku zajišťoval dobřichovským děkanům a farářům vysokou životní úroveň, příkře se odlišující od životní úrovně vesnické chudiny a chalupníků.

Odčerpávání peněz pocházející z práce ratenských rolníků a vesnické chudiny střetávalo se s kritikou, která byla dobřichovskou farou nelibě přijímána.

Osobní autorita dobřichovských duchovních mezi ratenskými esadníky postupně klesala, s rostoucím osobním poznáním i růstem vzdělanosti slabovala se jejich víra v církevní dogmatu a vytvářela se hlubší propast mezi řadovými katolíky a církevním aparátem.

Rok 1848 tento vztah ještě více oslabil. Ratenští rolníci pozorně sledovali politické události a jednoznačně se postavili za zrušení roboty.

Dne 21. května 1848 zaslali poddaní z cerhenského panství rezoluci národnímu výboru do Prahy, ve které uvádějí, že chtějí být zbeveni všech závezků i všech možných jiných břemen. List podepsal ratenský rychtář Tomáš Zourek /č.22/ a Jan Žert, sedlák z Cerhenic /č.2/.

Zákonem ze 7. září 1848, který odhlasoval vídeňský říšský sněm, bylo zrušeno poddanství a pravomoc vrchností nad poddanými, kteří se stali vlastníky půdy.

Protichůdný pohled na rok 1848 měl dobřichovský katolický děkan Karel Hůlek:

"Ó byl to smutný rok 1848 a 1849 pro kněžstvo katolické, v kterých víry prázdné, zvláště pak helveti, ze všech stran na ně doráželi a články víry i obřady církve katolické v posměch v listech veřejných, čině jich o všecku vážnost a důvěru připravovali..."

....Nejen bolestné, ale spolu směšné to bylo, když se lidé, totiž domkáři a podruži, o pole farní napřed dělili a mezi sebou prali a bili.

Pole, která jim jistou výživu poskytovala, chtěli pobratí, desátky již nikdy neodváděti, ale zato ale chtěli ti outrpní přemrštěnci ženy dáti kněžím katolickým....."

V roce 1851 naříká opět děkan Hůlek... "Dne 9. dubna t.r. byl ten osudný den, v kterém nám podle konstitučního zákona při vyvazovací komisi v Kouřimi dávky naturální k faře dobřichovské vykupovali."

Hůlek kritizuje, že byly rušeny desátky, které byly odevzdávány dobřichovskému a ratenskému záduší. /Desátky byly rušeny za peněžitou náhredu, kterou dostala církev/.

Děkan Hůlek je nespokojen s výši vyplácené náhrady za odváděné církevní desátky a píše:

"Velikou ztrátu utrpěly fary touto reliucí a redukcí a pakli jejich nástupci v budoucnosti ještě větší neutrpí, to je vskutku k obávání, neboť ono přisloví: -Čím dál, tím hůř - vyplňuje se neustále."

Materiální zájem rolníků a katolické církve hierarchie se rozchází. Rolníci se na vlastní zkušenosti přesvědčovali, že církev bojuje proti jejich zájmům, což naladovalo jejich myšlení a postoje v protiklerikálním duchu.

Roku 1845 byla slavnostně otevřena železnice a roku 1847 zakládá v Pečkách Karel Weinrich cukrovar, který od roku 1848 zpracovával v kampani více jak 50 tisíc centnýřů řepy /jeho kapacita činila 100 tisíc centnýřů/.

V padesátých letech byl založen prosperující cukrovar v Milčicích, roku 1863 akciový cukrovar v Pečkách a v roce 1871 akciový rolnický cukrovar v Cerhenicích, roku 1872 byla založena v Pečkách akciová chemická továrna.

Postavení železnice a růst průmyslu v kraji měli vliv na změnu zeběhnutého způsobu života lidí. U příležitosti vysvěcení základního kamene cerhenského cukrovaru si děkan Hůlek všímá postavení dělníků v továrnách a posteskává sii:

"..ač továrnické podniky hmotný prospěch majetníkům a těch tam pracujících přinášejí, přece tento, poslední tam zkázu na těle i na duši ~~přiměřejší~~ přečítento běže. ~~poslední tam zkázu na těle i na duši běže.~~

Jsa prací nejen dne všedního, ale brž nedělního a svátečního, ve dne i v noci zaměstnán, zanedbá službu boží a jiné křesťansko-katolické cvičení. Ve společnosti nevěrců a lidí zkažených přichází o víru svou a dobrý mrav. Čím více přilne ku továrně, tím více vzdáli se chrámu pána. Jak býval kostelíček náš při každém úkonu takém přeplněn, že museli později přišli na hřbitově přede dveřmi chrámovými státi a jak volno jest v něm v den za dnů našich, zvláště když se v továrnách pracuje.."

Tovární dělnictvo v cukrovarech pocházelo především z řad vesnické chudiny, zbevené půdy, nebo mající malý příděl pozemků, který ji nestáčí ani k hladové existenci. Na venkově byl nadbytek pracovních sil, protože v rolnictvu, které představovalo většinu obyvatelstva, probíhal od 40. let 19. století rozkladný proces. Narůstající sociální rozpory se projevily v diferenciaci vesnického obyvatelstva na vesnickou buržoasii /bohatí sedláci/, střední vrstvy /chalupníci/, poloproleteriát /domkáři/ a proletariát /podruži, čeledíni, bezzemci/. Rostoucí počet podruhů a vesnické chudiny vytvářel dostatečné rezervy pracovních sil pro vznikající průmysl.

Ratenská obec se krok za krokem vymanovala z vlivu církve. Určitým mezníkem byla 70. léta, kdy se do celé obce dostavají chalupníci. Dne 13. září 1873 se stal starostou 27.letý chalupník František Nevojtý z čísla 53 /nar. 22.1.1846/, který měl velkou autoritu. V dalších letech byl ještě třikrát zvolen starostou a téměř nepřetržitě byl členem obecního zastupitelstva do konce století i v letech následujících.

x Miškovský

Na své chalupě usiloval o pokrokové formy hospodaření. Vedl si pečlivé zápisy o svém hospodářství, agrotechnických lhůtách, výnosech, střídání osevů a okopanin. Měl přehled o politickém dění, podporoval úsilí o lepší vybavení školy a postavení učitelů. Vedl si zápisy o událostech v obci, ze kterých čerpal první ratenský kronikář řídící učitel František Hatlák.

Za jeho úřadování v roce 1881 dala obec příspěvek
100 zlatých na znovuzřízení Národního divadla.

liberální
Pokrokové střední vrstvy se v obci prossazovaly.

Při upevňování své moci a získaných pozic se zákonitě utkávaly s představitelem a zastáncem starých feudálních pořádků farářem Josefem Smělým.

Roku 1876 byla v Ratenicích zřízena fara a od roku 1877 se stal ratenský kostel farním. K zařízení nové katolické fary darovala obec záduši nedostavěný obecní dům č. 98. Tento dům byl stavěn z cihel pálených r. 1869 v obecní cihelně, která ležela po pravé straně silnice k Pečkám, kde je dodnes znatelná prohlubina. Věnování obecního domu církvi projednalo obecní zastupitelstvo dne 18. května 1873.

Dne 8. dubna 1877 se přestěhoval do nové fary prvofarář Josef Smělý, kaplan dobřichovský. Předtím byl kaplanem ve Slivici u Příbrami.

Farář Smělý byl nábožensky nesnášenlivý vůči evangelíkům v obci, zastával krajně konzervativní stanoviska, obhajoval feudální způsob života, ostře se stavěl proti pokrokovým názorům a sňahám.

V roce 1891 vydal papež LEV XIII. encykliku RERUM NOVARUM, která se měla stát pro katolický svět ideovým programem v boji proti liberalismu, socialismu, ateismu, které ohrozovaly tehdejší morální představy katolické církve. V roce 1894 byla založena křesťansko-sociální strana, která si dala za cíl řešení sociální otázky v duchu katolicismu.

V tomto duchu papežské protidělnické politiky Smělý ve svých kázáních ostře vystupoval proti sociální demokracii i proti liberální buržoasii. Kazatelna retenského kostela se stala politickou tribunou, z které ideově vyzbrojoval své stoupence a doslova je fanatizoval k vystoupení při svých kampaních a akcích.

Roku 1897 přeložil z němčiny a upravil na český jazyk "poučnou" a modlitební knížku určenou pro dělníky a nadepsanou "Křesťanský dělník", kterou sepsal Páter Aug. LEHMKUHL S.J. Byl literárně činný a uveřejňoval příležitostné básně v Blahověstu. Dělníci se měli smířit se svým nerovným sociálním postavením a odevzdaně přijímat svůj osud.

Církevní kruhy se Smělému za jeho horlivou činnost bohatě odměňovaly. Svěřovaly mu dobré honorovaná místa, vypracoval se mezi špičku církevní hierarchie. V roce 1894 byl jmenován knížecím arcibiskupským sekretárem, r. 1901 vikářem. Roku 1905 se odstěhoval do Staré Boleslaví, kde byl jmenován sídelním kanovníkem a kde r. 1909 zemřel.

Jedním z politických vítězství buržoasie v Rakousku byla emancipace školství z výhrádního vlivu katolické církve r.1868 a prosazení v té době progresivního zákona o povinné školní docházce v roce 1869.

Prosazování svobody vyučování v duchu dobového liberalismu přispělo ke zkvalitnění vlastního výchovného a vzdělávacího procesu a mladý člověk již nebyl odkázán jen na postranní cesty k vědění.

V ratenské kronice je tato událost zaznamenána těmito slovy:

"Školní /kněžské/ vikářství čili c.k.školdozorství trvalo až do 30.června 1869, odtud započalo úřadování světské nad školem."

Na dobu před rokem 1848 vzpomíná řídící učitel ratenské školy Václav Rosický r.1888:

"Před třicetiletím bylo školství národní v duchu starého osudného hesla - Rakousko nepotřebuje žádných lidí učených, nýbrž dobrých poddaných - spravováno, kteréžto hájeno politickým zřízením škol r.1865 neblahé paměti.

Řízení a správa škol byla v rukou církve. Bídne poměry školní, hrozný mechanismus a kruté prostředky kázenské jsou charakteristické známky tehdejší školy.

Podle toho byly také výsledky! Analfabetů všude přes 50% a škola i s tehdejším kantorem břemenem lidí; výchova mládeže pak přepychem, pouze pro pány se hodícím."

Třídní učitel ratenské školy Václav Rosický tu zastává rozhodné pokrokové stanovisko.

- - - - -

Boj proti výlučnému postavení a duchovnímu monopolu katolické církve se stal součástí politických snažností nastupující buržoasie a úsilí o odstranění konkordátu poznamenalo politickou atmosféru v 60.letech XIX.století.

Když vatikánský koncil vyhlásil, dogma o papežské neomylnosti, stalo se to formální záminkou k vypovězení konkordátu ze strany rakousko-uherské monarchie.

V protokolech z učitelských schůzí ratenské školy je tato událost zaznamenána, když v roce 1898 vzpomínali 50.let české školy:

"R.1867 zrušen konkordát = prohlášena emancipace školy od církve. Po 13.letech zrušen nenáviděný konkordát. J.Sika, spirituál budejovický napsal o něm satirickou básni. Stěžuje si, že dusí vzdělanost, svobodu, vělu. Praví na jednom místě: - Vezmi das ten konkordát, by byl spasen celý stát - /ne tedy jen školství/. Jinde - Tedy kněžská

libovláda, kteráž poklady jen strádá, věčně bude panovat, věčně školy sužovat.- "

Takový byl poměr mezi ratenským učitelským sborem a církví. Je vněm skryta i kritika faráře Smělého, jehož prvé útoky směřovaly proti učiteli Janu Čurdovi.

Učitel Čurda podle vzpomínek rolníka Františka Miškovského odmítal vmešování Smělého do školního vyučování a přisuzování si práv, která již církev r. 1869 ztratila. Josef Smělý usiloval zřejmě o zvrácení dosavadní politické rovnováhy v obci ve prospěch klerikálních sil.

V Raticích v té době již vyrostla nová generace, která sledovala a šla za politickým programem mladočešů. Jejimi představitelem byl František Aron /č. 7/, František Miškovský /č. 53/, František Chábera /č. 33/. Především však Josef Sixta z č. 21, který byl řadu let starostou obce.

V roce 1879 se na území bývalého kouřimského kraje vytvořil spolek PROKOP, který si dal za svůj cíl postavení pomníku Prokopu Velikému na Lipanech. Členem výboru pro postavení tohoto pomníku byl i Josef Sixta z Ratic.

Ve stejném roce 1879 padla v Rakousku vláda liberální buržoasie a namísto ní nastoupila nová konzervativní vláda klerikálů /vláda Taafova/, kterou podporovala česká konzervativní strana české buržoasie /staročeši/.

V tomto roce v Raticích přistoupili za členy spolku PROKOP učitel Jan Čurda /č. 67/, Václav Koláčný /25/, František Dvořák /4/, František Aron /7/, Jan Volák /47/, František Chábera /33/, hostinský Doubrava /6/, u kterého se scházeli mladočeši, dále František Buřič, Šafář, a další.

Zhoršené politické atmosféry využil farář Smělý a zahájil z kazatelny ostrý útok proti učiteli Čurdovi a ideovému vůdci mladočešů v obci Josefu Sixtovi. Kazatelna se změnila v politickou tribunu a fara se stala štábem, ve kterém se scházeli a přijímalí politické stoupenci klerikální politiky.

Učitel Čurda již nesměl hrát na varhany v ratenském kostele a bylo mu znemožněno přihazováním na vyvolanou cenu, aby si vydražil pro obživu své rodiny míru zádušního pole.

Smělý zorganizoval v obci podpisovou kampaň za odvolání učitele Čurdy a zaslal ji na místodržitelství, které ji postoupilo okresnímu hejtmanství v Poděbradech. Zádost faráře Smělého byla hejtmanstvím odmítnuta.

Ze učitele Čurdu a Josefa Sixtu se postavil orgán mladočeské strany na Kolínsku - Kolínské noviny v čele s redaktorem J. M. Balákem. Redaktor J. M. Balák a funkcionář mladočeské strany statkář Václav Veletovský z Kolína navštívili dne 29. června 1880 Raticice. Vystoupili na kruchtu a chtěli zřejmě vyslechnout "kázání" faráře Smělého. Byli však odtud vystrčeni, proto sestoupili a vstoupili do dolní části kostela. Avšak i odtud byli vykázáni služebníky faráře.

Večer se sešel redaktor Balák se stoupenci mladočeské strany v hostinci Václava Doubrevy /č. 6/, kde byli napadeni stoupenci faráře Smělého. Zfanatizovaný dave vytlokl okenní tabulky a ohrožoval mladočešky na životě.

Na stránkách krajinského tisku se rozpoutal politický boj mezi mladočechy a klerikály podporujícím orgánem staročecké Česká Koruna. Tisková kampaně měla za následek soudní dozvuky a v oboustranných žalobách pro urážku na cti. Josef Sixta byl i s učitelem Čurdou uznán nevinným a 15 protivníků mladočechů z Raticnic se mladočechovi Sixtovi omluvilo. Redaktor J.M. Balák byl uznán částečně vinným a zaplatil pokutu 20 zl. a Václav Veletovský pokutu 15 zl. Smělý dostal přísnou důtku od konsistoře i od místodržitelství.

Učitel Čurda, který byl uznán nevinným, byl ze služebních ohledů přeložen do Pískové Lhoty a z Pískové Lhoty do Raticnic přešel učitel Václav Rosický. Vyměnili si tedy spolu navzájem učitelská místa.

Dne 4.9.1881 byl pomník Prokopu Velikému na Lipanech odhalen. Byl to den velké národní manifestace, které se zúčastnilo přes 8000 lidí a 50 četníků z Prahy s nasazenými bajonetami. Projev řečníka dr. Grégra z Prahy byl mnohokrát přerušován okresním hejtmanem z Českého Brodu za bouřlivého protestu lidu.

Veřejné mínění v obci stranilo převážně mladočechům. Projektilo se to ve volbách r. 1881, kdy byl zvolen starostou obce František Miškovský z č. 53 a z 12 členů obecního zastupitelstva bylo 8 stoupenců mladočeské politiky. Tuto převahu v obci si udrželi i v dalších letech 1884-1887, kdy byl zvolen starostou obce Josef Sixta a Josef Smělý se stal za klerikální skupinu členem obecního zastupitelstva.

S konzervativními a reakčními názory faráře Smělého se střetl i řídící učitel Rosický v roce 1888. Uvádíme doslovny záznam tohoto střetnutí, jak je Rosický zaznamenal v ratenské školní kronice na straně 16:

"Veliký rozruch v národě i učitelstvu způsobil návrh knížete LICHENŠTEJNA a vyvolal boj proti škole. Reálie měly být ze školy vyloučeny, návštěva školní snížena z osmi na šest let a dozor nad školami svěřen kněžstvu."

Rozpoutaná vášeň časopisem ČECHEM vylila se jako zhoubná levina po celých Čechách, aby stav učitelský veřejným tiskem a z kazatelen potupila a školu obecnou u neuvědomělých vrstev lidu v nenávist uvedla.

A silný tento proudu lásky křesťanské /!/ zavřítil i v obci naší! Mírumilovností /!/? svou v okolí dobře známý pan farář P. Josef Smělý pustil se s chutí do té beznáboženské školy a nevěreckých učitelů a poučil nás, že to s tou láskou k bližnímu chatrně na světě vypadá a že právě ti, kteří mají svornosti a snášenlivosti učiti, sami ji porušují a své ovečky proti sobě k boji vyzývají.

Když pan farář konečně věřícím svým ukázal, jak špatně vychovaná mládež ze škol vychází a jak nemravnost, sebevraždy a zločiny v nynější škole svůj původ mají, dal jako generál štábnu svému bojovný signál k útoku na celé čáře.

Kostelník Josef Svatuška s kalamarém a špičatým pérem obcházel ubohé stádečko a sháněl podpisy pro návrh Lichtenštejnův po celé obci a kdo se nepodepsal, byl pozván na faru k ústnímu dohodnutí. Muži a ženy, výměnkáři a děti měli podpisy svými stvrzdi, že škola a učitelstvo jest bez boha a víry a že bude velikým dobrodiním pro lidstvo, když duchovenstvo vezme otěže dozoru nad školami do svých rukou.

Za takovýchto poměrů sešlo se podpisů dosti, neboť hlavním lákadlem pro podpisující se patenty byla šestiletá školní návštěva.

Proti nehodnému boji tomuto vystoupil řídící učitel a ve schůzi obecního zastupitelstva odsoudil počinání páně farářovo a jeho stoupenců. Po náležitém objasnění návrhu mnozí občané odvolali podpisy své ve veřejných listech a kteří dosud váhali, podepsali beze všeho nátlaku petici proti návrhu Lichtenštejnou.

Pan farář, aby měl slovo poslední, ještě jednou vychrlil z kazatelny spoustu vybraných /!/?/ slov na na všecky, kdož s návrhem Lichtenštejnou nesouhlasili.

Tak skončila smutná a politováníhodná výprava páně farářova v Raticích léta Páně 1888 ! " +/

- - - - -

Zajímavý je zápis řídícího učitele Jan Hajduka ve školní kronice z roku 1898:

" ... V té době od května do 28. srpna dvakrát něco málo, popršelo. Bramborů a píce pro dobytek nebude, též řepy něco málo bude.

Proto rok letošní není lepší předešlého a tudíž pro školu i slabá naděje k lepšímu. Ano, po sjezdu katolíků v Praze ſt zde v Pečkách konána schůze důvěrná katolíků, kde na obecnou školu také útočeno."

Náboženská nesnášenlivost faráře Smělého dokumentuje tento zápis v protokolu z konference 18.11.1893:

"Důstojný pán dovolil si přetrhnouti ve výkaze náboženství Václava Bureše a připsal, že je katolík, vzdor tomu, že jinak v matrice je zapsán jako evangelík."

Správa školy požádala okresní školní radu v Poděbradech o vysvětlení, která přípisem z 26.10.1893 č.j.3069 správě školy stanovila, aby Václav Bureš byl veden stále jako evangelík.

- - - - -

Na život školy uplatňovala prostřednictvím svého aparátu - farářů - církev nadále svůj vliv. A tak začíná každý školní rok v kronice stereotypním záznamem:

"Školní rok počal 1. dnem měsíce září slavnými službami božími, jichž zúčastnilo se mimo mládež i několik členů místní školní rady" , anebo

"Školní rok započel 1. září službami božími, vzýváním ducha svatého a zapěním Rakouské národní hymny. Po ukončení služeb božích vrátily se dítky do školy, kde byly rozděleny do tříd a oddělení."

+/ Uvedeno doslově ze zápisu včetně znamének v závorkách /!?/

Podobným způsobem se zakončoval 15.července školní rok.

V Ratenské škole převažovali katolíci.K 15.7.1900 bylo zde 112 katolíků a 4 evangelíci.

Žáci byli povinni denně chodit do kostela. Mladší žáci od 1.září do konce října a od 1.dubna až do konce školního roku. Starší žáci chodili do kostela mimo tuto dobu. Žáci se shromažďovali ve škole a do kostela byli odvedeni učiteli, kteří se při dozoru v kostele po týdnu střídali. Dne 8.3.1890 vydala okresní školní rada v Poděbradech přípis č.374, že učitelé budou vodit žáky po celý školní rok, v neděli a ve svátek, kde zaujmou takové místo, aby měli děti na očích.

Dne 5.10.1892 žádá farář Smělý, aby se do kostela chodilo o 1/4 8. Dne 18.3.1893 žádá, aby byly děti každenně voděny do kostela v 7 hodin ráno.

Dne 9.7.1895 správce školy navrhuje, aby příštího roku byla čtena jména žáků, aby mohlo být zjištěno, kteří žáci v kostele nebyli. Byla to reagence na to, že mnoho žáků se návštěvě kostela vyhýbalo, zejména z nábožensky vlažných rodin.

Třikrát do roka museli se žáci zúčastňovat v kostele t.zv. zpovědi a přijímání a procesí do polí o křížových dnech. V květnu bývala každoročně za přítomnosti vikáře konána náboženská zkouška.

V kostele se konala každoročně za účasti žactva oslava jmenin a narozenin císaře Františka Josefa II. a císařovny. Na příklad v roce 1901 se z kostela odebrali žáci v průvodu opět do školy, kde "s nevšední ochotou d.p. farář k nim promluvil - O milých a krásných etnostech příkladného života mocnáře našeho", pro kterého máme "včas potřeby jméni své i životy ochotně položiti". Na škole ten den vlály černožlutý prapor.

Stejně tak bývalo vzpomenuto v kostele jiných výročí členů habsburského panovnického rodu.

- Roku 1889 /13.únore/ uspořádány zádušní bohoslužby za korunního prince Rudolfa, který spáchal sebevraždu,
- Roku 1895 /6.března/ za zesnulého polního maršála arcivévodu Albrechta,
- Roku 1897 /23.června/ za arciknížete Karla Ludvíka,
- Roku 1898 /20.září/ za císařovnu Alžbětu, která byla dne 10.9.1898 zavražděna.

Jako zvláštní událost zaznamenaná ve školním roce 1899/1900 svatba následníka trůnu Ferdinanda d'Este, nar.18.12.1863 s hraběnkou Zofii Chotkovou, v Zákupech na okrese Česká Lípa /oba zavražděni v Sarajevu/ +/

+/ viz J.Hašek, Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války.

Silným husitským tradicím ve zdejším kraji se snažila církev čelit všemi prostředky. Památku Jana Husa se snažila nahradit jiným Janem, Janem Nepomuckým, svatým, který nikdy neexistoval. Ne nadarmo dala roku 1734 hraběnka Leopoldine ze Šternberka, rozená ze Stehrenberga, vystavět na stráni vrchu "BERÁNEK" ^{Cerhenicích} nad vesnicí kostel Jana Nepomuckého. Je domněnka, že název Beránek dostal vrch od Českých bratří, kteří měli v Cerhenicích před Bílou horou svůj sbor. Na polich u kostela byl vykopán mosazný prsten s obrazem "Beránka božího s preporečkem". Choval jej ve svých sbírkách J. Hellich Poděbrady. +/

Na svátek Jana Nepomuckého organizovala církev procesí z Ratenic do Cerhenic, kterého se za dozoru učitelů zúčastňovala školní mládež.

Učitelé a žáci tvořili štafáž při návštěvě arcibiskupa knížete SCHONBORNA v Ratenicích 23.6.1894. A s nimi hasiči a místní banderisté provázeli arcibiskupa v doprovodu poděbradského hejtmana REBEINSTEIGRA a dalších až na hranice okresu k Cerhenicům.

Učitelé považovali tuto službu církvi jako třízivé břemeno, které jim ubírá drahocenný čas, který by mohli užitečněji využívat výchově a vzdělávání žáků. Stejně tak kritizují nadměrný počet církevních svátků, které děti odvádějí od návštěvy školy. Litují drahocenného času, který s žáky zbytečně o svátcích stráví v kostele za cenu zanedbání učiva.

- - - - -

Dne 6. července 1904 /den Jana Husa/ konala se v Poděbradech okresní porada učitelstva okresu, na které přednesl universitní profesor DRTINA o nejnovějších směrech reformních v oboru národního školství, mající za podklad čtyři body: - jaká by měla být škola: /vzdělání/

- všeobecné a závazné,
- naprostě bezplatné,
- interkonfesionální /laickost/

V Ratenské kronice je o této přednášce poznámka:

"Pan přednášející nemínil snad školu bez náboženské výběry, nýbrž aby náboženství učili světští učitelé a to pouze to z náboženství, co mají všechna vyznání společné. Tím by dle domnění pana přednášejícího pozbylo náboženství rozlučivosti a nastala by náboženská snášenlivost. Teprve starší dítky pak by vyučovali duchovní. Přednáška profesora Drtiny byla příznivě."

- - - - -

S růstem vzdělanosti lidé, poznávali na vlastní zkušenosti rozpor mezi učením církve a výsledky vědeckého bádání.

+) Molnáček a Komárov, kolik 1899

Česká buržoasie bojovala proti výlučnému společenskému postavení a monopolu katolické církve, která byla zastáncem a obhájcem feudálního uspořádání společnosti, všemožně brzdila poznání, ztěžovala vědecké bádání a šíření pravdy.

Avšak na praktickou činnost lidí ztrácelo učení církve svůj vliv. Činnost lidí byla stále více určována pozitivní vědou, která rozkolísala náboženská schémata, pojetí světa i společnosti. -

Církev ztratila svůj vliv na nejrevolučnější složku společnosti, dělnickou třídu, která se denně na vlastní kůži přesvědčovala, že se slova církve rozcházejí s jejími činůmi.

V Y U Č O V Á N I

Velká péče byla na ratenské škole věnována sebevzdělání učitelů a výměně zkušeností znučitelské praxe. Téměř na každé měsíční poradě sboru vystupoval jeden z učitelů /zpravidla to byl mladší učitel/ s připraveným referátem o metodě vyučování, pedagogické teorii a praxi.

Mimořádná pozornost byla věnována učení JANA AMOSE KOMENSKÉHO. Tak na příklad je citován Komenský jako "náš arcieučitel" v referátech řídícího učitele Rosického o výběru učiva při vyučování přírodopisu v obecné škole:

" - Postupovati od známého k neznámému,
od bližšího k vzdálenějšímu - úzce souvisí
se zásadou názornosti při výběru učiva
přírodopisného."

Z referátu je patrné, že Rosický znal Darwinovu teorii o vývoji druhů, když říká:

"Zvykejme děti všímati si vzniku, vzhledu, vývoje, umírání - zvláště zvířat a rostlin. Ať poznají žáci, že přírodní předměty znenáhla se vyvíjejí..."

Je nasnadě, že učitelé se při výkladu učiva žákům střetávali s názory faráře Smělého, který přednášel žákům opačný názor na vznik světa, zvířat a rostlin.

Dne 7. května 1890 referuje řídící učitel Rosický o učební metodě nepodobování a cituje J.A.Komenského:

"Příklad vždycky předcházej, pravidlo následuj, napodobování nikdy se neopomíjej!"

Na závěr svého výkladu učitel Rosický uvádí o Komenském:

"Ba, nesnadno jest napsati něco z oboru pedagogického, což by nebylo lze podepřiti slovy jeho."

Na poradě 16.3.1891 za přítomnosti Josefa Těšínského /řídícího učitele/, pomocného učitele Ferdinanda Beneše a školního dohlížitele Františka Arona /č.7/ besedovalo se o "nepřímém vyučování, uverejněném v časopise KOMENSKÝ.

Dne 9.1.1895 pojednáno podle Krčkovy "Praxe v obecné škole" "o spravedlnosti učitelově." Při trestání žáků se uvádí, aby se uřítel varoval hněvu a opět se cituje Komenský: "Každá prudká kázeň lidskou přirozenost zhoršuje."

Dne 9.5.1895 podle Vorovkovy Školní praxe" hovořeno o "prostředcích k cvičení mluvy žáků" s odvoláním na Komenského poučky: "Čemukoli se žáci učí, to sluší před ně tak předkládati, aby to jako prsty své před sebou viděli." "Kolikrát dítky chybovatí vidíš, tolikrát je oprav."

Dne 9.11.1895 řídící učitel Jan Hejduk hovořil o vyučování počtům v 1. třídě. Odvolává se na spis J.A.Komenského "Informatorium školy mateřské."

Dne 22.1.1895 na učitelské poradě předčítáno z časopisu "Besedy učitelské" o článku Ant. Svobody : "Podmínky trvalého vyučování." Uvedeno: "Podržeti to, čemu jsme se naučili, je mnohem důležitější, než naučiti se něčemu novému a ono zapomenouti. Trvalost závisí na paměti. Paměť podle Komenského je trojí úrovně: 1.Učivo vnímati /recepce/, 2.Do vědomí ukládati /retence/, 3.Učivo vybevovati /reprodukce/."

Napporadě dne 22.3.1896 čteno z "Besed učitelských" článek "Slovo o pustnutí mládeže.". Pisatel článku se opírá o slova Komenského "Dítky mravenečkové jsou" a žádá, aby školy byly zařízeny tak, aby mládež v nich mohla povoliti uzdu tělesnému nutkání po zaměstnání. Kdyby se děti více zaměstnávaly tělesně, vyvíjely by se přirozeně a bylo by případu trestních u mládeže sotva odrostlé nebo ještě neodrostlé méně.

Dne 19.6.1896 předčítány Komenského zásady o učbě zeměpisné. Citují se jeho poučky z "Velké didaktiky" a "Svět v obrazech." Závěr besedy, který je zaznamenán v protokole domácích konferencí, vzdává úctu velikosti Komenského:

"...z toho patrno, že J.A.Komenský nejen dobu svou, ale i doby značně pozdější předstihl."

Na konferenci učitelského sboru 5.3.1898 hovořil učitel Rudolf Vonka " O účelu školy obecné". Odvolává se na několika místech Komenského "Labyrintu".

Učitel, Vonka na učitelské schůzi 4.2.1898 referuje o tom, že ve 2. třídě celá jedna třetina žáků napsala výborné slohy. Podařilo se to z toho důvodu, že "učitel Vonka užil při vyučování slohu pokynů a náhledů LVA NIKOLAJEVIČE TOLSTÉHO, jak se jeví v Pedagogických statích přeložených J. Černým."

- - - - -

Řícící učitel Rosický byl náročným správcem školy, který vedl ostatní učitele k náročnému výkonu učitelského povolání.

Na učitelské schůzi 7.2.1885 připomíná: "Při čtení nechť žáci zpríma stojí, držíce v přiměřené vzdálenosti čítací knihu.

Mluvna budě jasná a hlasitá. V 1. třídě zejména ať se čte po slabikách káči, jejich délky budiž náležitě řetězeno. V počtech užívejtež zejména prostředků názorných, jež vedle počítadla jsou kamínky, tužky a podobně. Kreslení na vyšším stupni ať žáci kreslí bez teček.

Dne 30.5.1888 referoval o přízvučném čtení a pěstování slohu. Mimo jiné uvedl: "...k slohu náleží i přednes, čili výraz ústní. Důležitost přednesu jest nemalá, neboť v nynější době třeba řečníkův a lidí výmluvných více, než prachu a olova. Žák si má osvojit ve škole příjemný a působivý přednes."

Učitel Rosický nebyl spokojen s výukou mladšího učitele Adolfa Vebera. Na poradě sboru 4.10.1888 nesouhlasil s jeho metodou při vyučování českého jazyka:

"Učitel Veber uváděl, že mluvnice nevystačují, poněvadž nejsou žádné pro dvoutřídní školy předepsány, takže je nucen všem dítkám diktovat. Ohledně slohových úloh podotýká, že žáci slohy psát nemohou, jelikož neznají sklonování podstatných jmen všech rodů."

Odpověď učitele ^{Rosického} Vebera nám dává nahlédnout do problémů vyučování na ratenské dvoutřídní škole. Rosický uvádí:

"Mluvnice obsahuje dostatečně látky pro obecné školy. Ale učitel Veber dává žákům málo úloh k samostatnému zaměstnání žáků. Je na něm, aby si látku důkladně pro vyučování připravil. Diktovat něco žákům obecné školy z mluvnice je nemístné! Žáci všechno, co se učí, mají se naučit ve škole cvičením, soudnosti a rozumem a nikoliv tím, že se budou učit jen pravidlům nazpaměť."

Proto žádá učitel Rosický, mladšího učitele, aby se veškerého diktování vystříhal. "Úkolem vyučovacího jazyka jest řádné vypěstování slohu. Nesmí se tedy čekat, až se žáci naučí mluvnickým tvarům, tak jako dítko dříve myšlenky pronáší, než pozná, že to co mluví je jméno podstatné, přídavné a pod. Proto se musí úlohy slohové střídat s mluvnickými a to ve 14. dnech jedna, jak o tom bylo rozhodnuto na okresní konferenci."

Dne 15.12.1888 byl od 11. do 12. hodiny správce školy Rosický přítomen na vyučování tělocviku a zpěvu. Žáci 2. oddělení četli článek "O vzduchu" ze třetí čítanky. Když podotkl učiteli Veberovi, že na rozvrhu je hodina tělocviku, Veber mu odpověděl, že není tolik tělesných cvičení, kterým by se vyměřený čas vyplnil.

Na schůzi dne 5. ledna 1889 Rosický Veberovi jeho jednání vytkl s tím, že po 3 hodinách učení se namáhavým předmětům je prospěšné, když se půlhodina věnuje tělocviku opravdově, protože děti potřebují zotavení těla i mysli. Dále připomíná k výuce zpěvu: "Při zpěvu nechť žáci stojí, základní tón nápěvu nechť se udá na housle a doprovázení zpěvu ať se děje na tomto nástroji.

Píseň se nemá opisovat, neboť tím ztrácí se mnoho času a pak opisování patří do jiné hodiny. Text písni mají dítky uměti zapamatovat a než se zpívá, vykládá se obsah písni, aby žáci při zpěvu i rozumem se srdcem píseň pochopili.

Při vyučování má být učitel vždy před žáky, aby je měl před očima. Opravuje-li se úkol, opravuje se úkol všech žáků.

Hodiny předepsané na rozvrhu musí se dodržovat a nezkracovat. Při ukládání věcí a odcházení ze školy ať panuje největší tichost. Ať nepouští se několik žáků najednou ven, ať nebouchají dveřmi a při chůzi ve škole nedupají.

Při vyučování musí být úplně ticho. Dále žádá Vebra, aby přísně dohlížel na to, aby stěny školní světnice nebyly pošpiněny.

Na schůzi 9.2.1889 opět kritizuje třídní učitel Rosický výuku zpěvu ve 2. třídě, kde 6. února se zpívalo o luzném jaru, ačkoliv ten den byl mráz a sníh.

Rosický kritizuje i vlastní ženu A. Rosickou, která byla na škole indústriální učitelkou: "Dívky ať nosí ruční práce sebou hned zrána, aby neodbihaly pro ně v lo hodin domů a tak nezkracovaly vyučování."

Dne 2.5.1889 předčítal Rosický svou přednášku "O způsobu vyučování jazyku mateřskému na školách obecných", kterou bude mít 25. května v BUDČI poděbradské. +/- V závěru přednášky říká: "Žáci mají vše, čemu se byli naučili, co se takořka jejich majetkem stalo, ve formě přiměřené podati. Nesmí se jim nicého ukládati, o čem nebyli ještě ve škole slyšeli. Úloha každého žáka má být věrným odleskem toho, čemu se byl naučil."

Dne 9.11.1889 se na posadě učitelů navrhuje, aby škola podala tento návrh přednášek, které mají, být prosloveny na okresní konferenci v Poděbradech:

1. Barva při pomůckách názorných a jejich pedagogický moment s dodatkem o důležitosti diagramů při vyučování.
2. Vyložiti pedagogickou cenu vycházky do přírody a návrh, jakým způsobem učitel by si počinati měl, než se žáky vyjde.
3. O vyučování dějepisu vůbec a na školách dvoutřídních zvláště.

- - - - -

Protokol sepsaný o schůzi učitelů 6. prosince 1889 je ostrou kritikou učitele Vebra, který učil 1. třídu;

" - potřebné sešity pro krasopis a kreslení byly rozdány žákům teprve 2. prosince, ačkoliv Veber na minulé schůzi tvrdil, že žákům dal již tři úlohy. Učitel Veber se snaží učivo dohnat a podle toho úkoly vyhližejí - všude spěch a neúplnost. Dne 6. prosince má jen 1 výkres a v krasopisu jednu, nejvýše 1 1/2 stránky popsány. - "

Kritiku končí Rosický slovy: " Lituji dětí, které se takovým způsobem vedouc a vyučují - "

+/- spolek učitelů